

TÜRKİYE' DE YÜKSEKÖĞRETİMDE FİNANSMAN SORUNU

Metin MERİÇ*

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'de yükseköğretim hizmetlerinin finansman sorunu ele alınarak, ağırlıklı olarak mevcut finansman yöntemi olan kamu kaynaklarından finansman yöntemi incelenmiş ve devletin yükseköğretime sağladığı finansman kaynakları ele alınmıştır.

I- GİRİŞİ

Eğitim hizmeti hiç bir ülkede, hiç bir zaman ekonomik anlamdaki maliyeti temel alınarak sunulmamaktadır. Bugün yükseköğretimi paralı bir mal gibi gören ABD ve Japonya' da bile devletin yükseköğretime büyük oranda katkıda bulunduğu bilinmektedir.

Türkiye'de ise, Cumhuriyet döneminden önce yükseköğretimin finansmanı büyük ölçüde devlet dışında yer alan vakıf kurumları eliyle karşılanırken, Cumhuriyet sonrasında bu uygulama terkedilerek yerini tamamen kamu finansmanına bırakmıştır. Bunun sonucunda da yükseköğretimde büyük ölçüde finansman sıkıntısından kaynaklanan arzın talebi karşılayamaması problemi ortaya çıkmıştır. Bir nevi yükseköğretimde yaşanan darboğazın aşılabilmesi, finansman probleminin halledilmesine bağlı görülmektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede kaynakların kıt olması nedeniyle hiç bir alana sınırsız ve ölçsüz kaynak aktarılması mümkün değildir. Burada finansman sıkıntısından bahsedilirken, Türkiye'nin nüfusu, milli geliri, ihtiyaçları ve önceliklerinin de gözönünde bulundurularak, sosyal faydası, sosyal maliyetinden yüksek olan optimum kaynak tahsisinin yapılamadığı kaydedilmektedir.

Finansmanda optimum düzeyin sağlanıp sağlanmadığını bir sosyal fayda-maliyet analizi çerçevesinde ortaya koymak oldukça güçtür. Bu nedenle de güvenilir sonuçlara ulaşılabileceği şüphelidir. Ancak, uluslararası karşılaştırmalar yapılarak zaman içindeki gelişme trendleri incelenerek ve yükseköğretimde sosyal talebin karşılanma düzeyi göz önüne alınarak finansman sorununun olup olmadığı konusunda bazı sonuçlara ulaşmak imkanı bulunabilir.

Yükseköğretimde finansman sorunu olduğunun tespiti eğitime ve yükseköğretime mümkün olan en yüksek düzeyde kaynak tahsis ederek ekonomik gelişmenin en hızlı ve sağlıklı bir biçimde sağlanabileceği görüşüyle de ilgilidir. Gerçekten günümüzde eğitim harcamaları sadece bir sosyal yatırım değil fiziki sermaye yatırımı gibi milli gelirin büyümesine katkıda bulunan bir beşeri sermaye yatırımı olarak görülmektedir. Bir nevi milli gelirdeki artışın % 80'lik

* Yrd.Doç.Dr., D.E.Ü.İ.B.F. Maliye Bölümü

bir bölümünün bilimsel ve teknik ilerlemenin dolayısıyla eğitimin gelişmesine doğrudan ve dolaylı olarak bağlı bulunduğu söylenebilir (PASAC-HÖROPUOLOS, 1973; s.100). Bu durumda ekonomik ve sosyal gelişmenin motoru olan eğitime en azından toplumdaki bireylerin taleplerini tam olarak karşılayacak düzeyde kaynak ayrılmıyorsa bir finansman sorunu vardır diyebiliriz. Bu çalışmada, Türkiye’de yükseköğretimde uygulanan finansman yöntemleri ele alınmakta ve bu yöntemlerin yetersizliği sonucunda ortaya çıkan finansman sorunu ve bu sorunu aşmada kullanılacak finansman yöntemleri üzerinde durulmaktadır.

Türkiye’de yükseköğretimin finansman sorununu ortaya koyduktan sonra, şimdi de yükseköğretimde kamu kesimi tarafından kullanılan finansman yöntemlerini incelemeye çalışacağız.

II-TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETLERİNİN KAMU KAYNAKLARINDAN FİNANSMANI

Yükseköğretim sisteminin hakim finansman kaynağının kamuya ait olduğu görülmektedir. Devlet gerek kurumlara direkt tahsisatlarla ve gerekse özel harcamalara yönelik sübvansiyonlarla eğitimin finansmanında ağırlıklı bir rol oynamaktadır. Toplam eğitim harcamalarının gelişmekte olan ülkelerde % 22’si, OECD üyesi gelişmiş ülkelerde ise %24’ü yükseköğretime ayrılmaktadır (UNESCO; 1988).

Türkiye’de de yükseköğretimin finansman kaynakları belirli dönemlerde uygulanan özel öğretim kurumları dışında, devlet tarafından karşılanmaktadır. Devlet hem bizzat bu işi üstüne aldığı gibi, özel yükseköğretim kurumlarına sübvansiyonda yaptığı görülmektedir. Devlet büyük ağırlıklı olarak halen yükseköğretimin finansmanını sürdürmektedir.

Türkiye’de yükseköğretim hizmetlerinin finansmanı çeşitli kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. Yükseköğretimin finansman sistemi içinde esas olarak katma bütçe metodu uygulanmaktadır. Bunun yanında, Kredi ve Yurtlar Kurumu’nun öğrencilere verdiği yardımlar ile TÜBİTAK’ın araştırma yardımları da yükseköğretimin finansmanı içerisinde yer almaktadır.

Tablo No: 1
Yükseköğretimin Finansman Yapısı (1930-1980)

Yıllar	Özel Gelirler	Hazine Yardımı	Toplam Gelir	Yıllık Artış %
1930	95	1.193	1.288	92
1935	149	1.441	1.591	90
1950	2.294	20.990	23.284	90
1955	2.382	53.141	55.523	95
1960	13.152	106.191	119.343	88
1965	19.632	242.489	262.121	92
1970	25.233	796.024	821.257	96
1975	47.200	3.389.300	3.436.500	100
1980	446.600	31.520.600	31.967.200	700

Kaynak: MGB; Bütçe Gider ve Gelir Gerçekleşmeleri (1923-1991).

2547 Sayılı Kanununun 55. maddesi ile de üniversitenin gelir kaynakları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (YÖK, Eylül 1983; s. 63.)

- Her yıl bütçeye konulacak ödenekler,
- Kurumlara yapılacak yardımlar,
- Yayın ve satış gelirleri,
- Taşınır ve taşınmaz malların gelirleri,
- Döner sermaye işletmelerinden elde edilecek kârlar,
- Bağışlar, vasiyetler ve diğer gelirlerdir.

Tablo No: 2
Yükseköğretim Kurumlarının Gelir Gerçekleşmeleri (1983-1992)

Yıllar	Harçlar (öğrenci katkı Payı)	Diğer Özel Gelirler	Hazine Yardımları	Toplam Gelir	Hazine Yard./ Top.Gel. Oranı
1983	-	2.079	75.289	77.368	97.0
1984	970	1.093	109.819	111.882	98.0
1985	10.121	1.979	146.630	158.730	92.0
1986	13.304	2.437	222.793	238.535	93.0
1987	14.426	4.097	352.251	370.774	95.0
1988	6.077	5.927	586.001	598.005	98.0
1989	24	7.802	1.334.735	1.342.561	99.4
1990	24	30.539	2.752.627	2.783.190	98.9
1991	67.823*	51.145	5.106.929	5.239.366	97.5
1992	109.683	37.138	8.533.102	8.749.177	97.5

Kaynak: MGB; Eğitim Hizmetleri, (1980-1992).

(*) 1991 yılından itibaren harç uygulaması yerini öğrenci katkı payı uygulamasına bırakmıştır.

1- Yükseköğretim Hizmetlerinin Bütçe Yoluyla Finansmanı

Cumhuriyet dönemine kadar, finansman yapısı itibariyle vakıf kurumları yükseköğretimde söz sahibi olmuş iken, bugün Türkiye’ de yükseköğretimin finansmanı esas olarak devlet tarafından karşılanmaktadır. Eğitim-öğretim hizmetleri yüzyıllarca devlet bütçesinden karşılanması gereken bir kamu hizmeti olarak düşünülmediği için, vakıflar yoluyla fertler tarafından sağlanmıştır. 18. yy. da vakıf gelirlerinin devlet bütçesinin yarısına eşit olduğu tahmin edilmektedir (AKYÜZ, 1985; s. 90).

Vakıf uygulaması yükseköğretim kurumlarında, 1984 yılından itibaren yükseköğretimin finansmanında yeniden başvurulan yöntem haline gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde, yükseköğretim alanında ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap aramak amacıyla yapılan reform niteliğindeki değişiklikler ile birlikte, vakıf geleneği de medrese ile birlikte kaybolmuştur (KARATAFI, 1989; s. 95). 1925 yılından itibaren bir tek yükseköğretim kurumu halinde bulunan “Darülfunun” un katma bütçe içerisine alınması ile birlikte (MGB, (1923-1991);

s. 135). Yükseköğretimin finansmanı kamu kesimi tarafından sağlanmaya başlamıştır. 1933 reformu ile birlikte, yükseköğretim kurumları MEB’na bağlanarak, bu kurumların bütçeleri de MEB bütçesi içerisinde yer almaya başlamıştır.

1946 reformu ise, yükseköğretim kurumlarına özerklik anlayışını getirmiştir. Bunun sonucunda, bu kurumlar tekrar katma bütçeli kuruluşlar haline getirilmişlerdir. Bugün halen, katma bütçeli idareler şeklinde, konsolide devlet bütçesi içerisinde yer almaktadırlar.

Katma bütçeli kuruluş olmanın gerekçesi ise, yarı kamusal mal ve hizmet üretmektir (ATAÇ, 1980; s. 111). Fakat, yükseköğretim kurumlarının gelir gerçekleştirmelerine baktığımızda uygulamada tam tersi bir durumla karşılaşıldığı görülmektedir. Öz gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı en çok 1980 senesinde % 30’ lara ulaşmış, bunun dışında % 10’ ların üzerine çıkmamıştır. Bu durum, yükseköğretim kurumlarının finansmanını tamamen devlet tarafından üstlenildiğinin açık bir göstergesi olmaktadır. Bu tür kuruluşların hizmetlerinin finansmanında kamu maliyesi açısından “özel gelir ilkesi” ağırlık taşımaktadır. Ancak, eğitim hizmetlerini yürüten kuruluşların özel gelirleri, hizmetin özel fayda toplamına eşit olacağından dolayı, giderleri karşılanamayacak ve ürettikleri malın dışsallığı nedeniyle de genel bütçeden vergi ile karşılanan hazine yardımı almalarını gerektirmektedir (BATIREL, 1987; ss. 20-22).

Nitekim, katma bütçeli yükseköğretim kurumlarının harçlar ve resimler, üniversitelerin işletmekte olduğu lokanta, kantin, atölye v.b. kurumlar ile muayene, tahlil ve ekspertiz ücretlerinden sağlanan gelirler, üniversitelerin taşınır ve taşınmaz mallarından elde ettikleri gelir ile döner sermaye gelirleri, bağışlar ve çeşitli gelirleri yanında (SAVAfi-ERTEL, 1987; s. 13), genel bütçeden hazine yardımı almaktadırlar. Ancak, bu kuruluşların öz gelirleri çok düşük olduğundan, genellikle hazine yardımı alan kamu kuruluşları haline gelerek, kuruluş şekillerine ters düşen bir yönde gelişmektedirler. Bir nevi vergilerle finanse edildiğini söyleyebiliriz.

Bu rakamlara göre ele alınan dönem içinde yükseköğretim kurumlarına ayrılan ödenek tutarında yaklaşık 40 misli bir artışın olduğu görülmektedir. Ancak bu artış gerçek bir artış olmayıp tamamen görünürde bir artıştır. Çünkü 1983-1993 döneminde ülkemizde yaşanan enflasyon dikkate alındığında bu oranın ancak enflasyon oranında arttığı görülecektir.

2- Yükseköğretim Hizmetlerinin Finansmanında Araştırma Fonu

2547 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanunun 31. maddesiyle araştırmalara destek vermek ve araştırmaların gelişmesini sağlamak amacıyla, üniversitelerde “Araştırma Fonu” kurulması uygun görülmüştür (MGB, Haziran 1993,; s. 1509).

Üniversitelerde YÖK kararı ile rektörlüğe bağlı o üniversitede mevcut tüm döner sermayelerin gelirlerinden araştırma fonu kurulabilmektedir. Bu fonun gelirleri şunlardır (YÖK, 2547 Sayılı YÖK Kanunu; s. 66).

- Döner sermayelerden aktarılacak meblağ,
- Öğretim üyelerinin dolaylı veya doğrudan katkısı olmadan elde edilen döner sermaye gelirlerinin tamamı,
- Üniversite bütçesine konulan araştırma ödenekleri,
- Yıl sonunda fondan artan meblağ,
- Yapılacak bağış ve yardımlar ile diğer gelirlerdir.

Fonun gelirleri T.C. Merkez Bankası'nda, Merkez Bankası şubesi bulunmayan yerlerde T.C. Ziraat Bankası'nda açılacak hesaba yatırılmaktadır.

Fondan karşılanacak projeler YÖK'n belirlenecek esas ilke ve önceliklere göre hazırlanmaktadır. Projeler o üniversitenin uzman elamanı bulunan her dalı ile ilgili ancak, temel bilimlerle kalkınma plânlarında yer alan konulara öncelik verilerek değerlendirilmektedir (YÖK, 1984 YÖK Talimatnamesi; s. 2).

Araştırma fonları bu esas ve ilkeler ışığında 1984 yılında kurulmasına karşılık, 1985 yılından itibaren faaliyete geçmiştir. Devlet, her yıl yükseköğretim kurumlarına sağladığı kaynaklardan bir kısmının araştırma fonlarına ödenek ayırması yanında, döner sermaye ve bağışların da gelirleri içinde yer aldığı görülmektedir.

Böylece araştırma fonları üniversitelerin sahip olduğu kaynaklara ek bir kaynak olmaktan çok, mevcut kaynakların bir bölümünün belli bir amaç çerçevesinde kullanılması imkanını getirmiştir.

Tablo 3 de görüldüğü gibi, araştırma fonlarının gelirlerinin büyük bir bölümü döner sermayelerden ve katma bütçelerden sağlanmaktadır. Buna göre yükseköğretim kurumlarının 1985 yılı araştırma fonu gelirleri 1.732 milyon TL. giderleri ise, 455 milyon TL. olmuştur. 1986 yılından itibaren araştırma fonlarının katma bütçe payının artması ile birlikte gelirleri de yükselmiştir. Ancak, 1986 yılında araştırma fon faaliyetlerinin gelirlere uygun olarak artış göstermediği gözlenmektedir. 1986 yılında 90.902 milyon TL.'lık gelire karşılık, 1.528 milyon TL. gider gerçekleşmiştir.

1986 yılında değerlendirilmeyen 8.937 milyon TL.' sı, 1987 yılı gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmuştur. 1987 yılında artan katma bütçe ve döner sermaye payı ile 95.397 milyon TL. gelir gerçekleşmesine karşılık, 3.744 milyon TL. gider gerçekleşmesi olmuştur.

1988 yılında 91.653 milyon TL.' sı devreden gelire birlikte, toplam 100.402 milyon TL.' lık gelire karşılık, ancak 4.847 milyon TL.' sı gibi düşük

bir harcama görülmektedir. 1989 yılında ise araştırma fonu gelirleri arasında yatırım programı içinde bulunan ve yıl içinde araştırma fonlarına devredilen bilimsel ve teknolojik araştırmalar yer almıştır (YÖK, Master Planı; s. 189).

Böylece araştırma fon bütçelerinin katma bütçe payları büyük artış göstermiştir. Buna uygun olarak fonların faaliyetlerinde de artış görülmüştür. 1989 yılı gelirleri 123.834 milyon TL. iken, harcamalar 11.786 milyon TL.’ sını da kalmıştır.

1990 yılında 162.217 milyon TL.’ sı gelire karşılık 24.465 milyon gider, 1991’ de 234.408 milyon TL gelir, 55.537 milyon TL gider ve 1992 yılında da 335.777 milyon TL gelire karşılık 182.052 milyon TL gider gerçekleşmiştir.

Araştırma fonunun en büyük gelir kaynağını geçen yıldan devreden ödeneğinin oluşturduğu görülmektedir. Fona tahsis edilen kaynaktan çeşitli nedenlerle yeterince kullanılamamasından dolayı, devamlı bir kaynak birikmesi olmaktadır. Bir an önce yükseköğretim kurumlarının bu fondan yeterince faydalanabilmesi için gerekli imkanların sağlanması için çalışılmalıdır. Özellikle fon tarafından desteklenen projelere nakit akışının sağlanması yönünde tedbirlerin alınarak, daha çok projenin desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu fondan sağlanan kaynakların hangi kurum tarafından ne oranda kullanılıp, kullanılmadığının da tesbit edilerek fona işlerlik kazandırılmalıdır.

Yükseköğretim kurumlarının yaşadıkları finansman sıkıntısı ortada iken, bu kadar bir tutarın birikmiş şekilde durmasının önüne geçilerek, bu kurumların finansman kaynağı haline getirilmesi sağlanmalıdır.

Tablo No: 3
Yüksek Öğretim Kurumları
Araştırma Fon Gelirlerinin Gelişimi (Bin TL)

Yıllar	Geçen Yıldan Devir	Döner Serma. Payı	Katma Bütçe. Ayrı. pay	Bağış ve Yardım	Diğer Gelir.	Toplam Gelirler	Kat.Büt.Ğ Top.Gel. Oran.	Gider
1985	482	378	817	12	34	1733	47	455
1986	1278	87797	1169	230	369	90803	1	1523
1987	89373	3586	1687	42	709	95398	2	3745
1988	112049	22726	18044	91	9307	162213	11	26465
1989	95554	15630	7554	74	4355	123834	16	11785
1990	112049	22726	18044	90	9307	162217	9	26465
1991	135753	21330	254407	433	21325	234403	23	55533
1992	178871	71415	65074	399	20019	335777	19	182052

Kaynak: MGB; Üniversite Araştırma Fonları Kesin Hesapları, 1992

3- Yükseköğretim Hizmetlerinin Finansmanında Kredi ve Yurtlar Kurumu

Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu kısa adıyla Yurtkur, yüksek öğrenim gören öğrencilere kredi vermek, yurtlar yaptırmak ve yurtların işletmesini sağlamak suretiyle, Türk gençlerinin yüksek öğrenimlerini, sosyal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak amacıyla 16 Ağustos 1961 gün ve 351 sayılı kanunla kurulmuş, kuruluş işlemlerini 4 Ekim 1961' de tamamlayarak hizmete başlamıştır (GÜNDÜZ-SAYGI, 196; s. 6).

Kurumun başlıca amacı ve verdiği hizmetler şunlardır (AKHUN ve Diğerleri, 1988; s. 2);

- Kredi vermek(öğrenim kredisi ile öğrenci katkı kredisi),
- Yurtlar yaptırmak ve işletmek,
- Sosyal ve kültürel yönden öğrencilerin gelişmelerini kolaylaştırmak,
- Kuruma bağlı yurtlarda barınan öğrencilerin beslenmelerine katkıda bulunmak (akşam yemeği),
- Sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı teşvik fonundan sağlanan yardımlarla öğrencilere ücretsiz sabah kahvaltısı vermek.

Kurumun halen 113.416 yatak kapasiteli toplam 114 yurdu bulunmaktadır (MGB, Eğitim Hizmetleri(1980-1992); s. 131). Kurumun başlıca gelir kaynakları ise, devlet bütçesinden alınan pay, spor toto-loto ve at yarışları hasılatından alınan paylar, kredi geri dönüşlerinden elde edilen gelirler ile yurt işletme gelirlerinden oluşmaktadır.

YURTKUR, yükseköğrenim gören gençlere maddi yardım sağlamak için öğrenim kredisi ve katkı kredisi adı altında, krediler vermektedir. Söz konusu krediler için başvuruda bulunanlara mali güçleri ve diğer hususlar dikkate alınarak YURTKUR kredi yönetmeliğinde belirtilen esaslar ve kurumun finansman kaynakları dikkate alınarak belirlenen kontenjanlar dahilinde belirli öğrencilere verilebilmektedir (YURTKUR, Kredi Yönetmeliği 1993; s.12).

Kurum öğrenim kredisi olarak 1961-1962 öğretim döneminde 1700 öğrenciye kredi verirken, 1961-1992 yılları arasında toplam 1.183.878 öğrenciye öğrenim kredisi vermiştir. 1992 yılı itibariyle 178.994 öğrenciye öğrenci başına 250 bin TL. aylık kredi verilmektedir. Bu kredi miktarı 1993 yılında 500 bin ve 1994 yılında da 750 bin TL.' ye yükseltilmiştir.

YURTKUR, 1984-1985 öğretim yılından itibaren harç kredisi olarak başladığı uygulamaya, 1990-1991 öğretim yılından itibaren katkı kredisi olarak devam etmektedir. Bu kredi yükseköğrenim kurumlarında cari hizmet maliyetlerine öğrenci katkı payının üniversiteye ödenmesi sırasında, isteyen öğrencilere 2547 sayılı kanunun 46. maddesi gereğince verilmektedir.

Türkiye'de Yükseköğretimin Finansmanı

Kurumdan kredi alan öğrencilerden kanun gereği faiz alınmamaktadır. Ancak, öğrenim kredilerinden % 3, öğrenci katkı kredilerinden de % 5 oranında kredinin ödenmesi sırasında masraf payı olarak alınmaktadır.

Tablo No: 4
Kredi ve Yurtlar Kurumu Öğrenim Kredilerinin Gelişimi

Yıllar	Kredi Alan öğrenci Sayısı	Öğrenim Kredisi Toplamı
1962	1.700	425.000
1963	3.721	930.250
1964	3.973	993.250
1965	4.316	1.079.000
1966	4.374	1.093.500
1967	4.981	1.245.250
1968	5.615	1.965.250
1969	6.861	2.401.350
1970	7.044	2.465.400
1971	8.147	2.851.430
1972	8.091	2.831.850
1973	17.529	6.135.150
1974	29.004	14.502.000
1975	52.627	26.313.500
1976	66.502	33.251.000
1977	73.792	51.654.400
1978	85.814	68.651.200
1979	88.816	88.816.000
1980	98.844	148.266.000
1981	97.949	146.123.500
1982	101.644	152.466.000
1983	108.275	368.135.000
1984	141.530	566.120.000
1985	174.124	800.970.400
1986	175.846	984.737.600
1987	171.981	1.135.074.600
1988	151.387	3.027.740.000
1989	142.660	10.699.500.000
1990	149.317	14.266.000.000
1991	159.599	39.899.750.000
1992	178.994	44.748.500.000

Kaynak: YURTKUR Kesin Hesap Cetvelleri ve T.C. Milli Eğitim Bakanlığından Alınan Bilgiler

YURTKUR, 1961 yılında 1700 öğrenciye 250.-TL. olarak, toplam 425.000.TLkredi verirken, bu rakam 1987 yılına kadar, aylık kredi miktarı Öğrenci katkı kredisi olarak 1985 yılında 78.825 öğrenciye toplam 2.403.922 bin TL kredi ödemesi gerçekleştirilmişken, 1992 yılında 176.288 öğrenciye çıkartılarak, toplam 34.334.050 bin TL ödeme yapılmıştır. Bu miktarı yükseköğretim kurumlarının topladığı katkı payına oranladığımızda % 24.9 gibi çıkan oranın devlet tarafından karşılanması sonucu ortaya çıkmaktadır.

YURTKUR yükseköğretim öğrencilerinin yurt ve kredi ihtiyaçlarını karşılamaktan başka, 1 Nisan 1988 tarihinden itibaren kurum ve üniversite yurtlarında barınan öğrencilere bedelsiz sabah kahvaltısı verilmesi uygulamasına da başlamıştır (AKYOL,12-13 kasım 1990; s. 865).

1992 yılında 134.860 öğrenciye verilen sabah kahvaltılarının kişi başına aylık maliyeti 93.840 TL' sı olmuştur.

Diğer taraftan kurum yurtlarında barınan öğrencilere 1988 yılında 150 TL. olarak yapılan akşam yemeğine katkı payı (AKHUN ve Diğerleri, 1988; s. 5), 1 Ocak 1991 tarihinden itibaren 750 TL' ye çıkarılmıştır. Ayrıca, 1993 yılında özel yurttan kalan bir öğrenci aylık 600 bin TL yurt ücreti verirken, YURTKUR yurtlarında barınan öğrenciler 60 bin TL' sı ödemektedir. Bu aradaki farkta öğrencilere YURTKUR' un verdiği bir katkı sayılmaktadır.

Tablo No: 5

Kredi ve Yurtlar kurumu
Öğrenci Katkı Kredilerinin Gelişimi

Yıllar	Katkı Kredisi Alan Öğrenci Sayısı	Yükseköğretim Kurumlarına Yapılan Ödemeler
1985	78.825	2.403.922.450
1986	109.801	3.203.550.650
1987	122.933	3.560.753.785
1988	122.358	7.147.500.000
1989	133.763	7.889.446.000
1990	145.786	17.165.490.000
1993	154.109	19.218.340.000
1992	176.288	34.334.050.000

Kaynak: a.g.e.

YURTKUR olarak devletin yükseköğretime yaptığı direkt ve dolaylı katkının payı, 1992 yılı itibariyle 89.826.652 bin TL'na ulaşmıştır. Bunun içinde, yurtların, cari ve yatırım harcamaları bulunmamaktadır. YURTKUR'un 1987' den 1992 yılına kadar olan dönemdeki bütçesini incelediğimizde, yatırım ödeneklerinin 1988 yılında % 100'ün üzerindedir. Bu oranın devamlı olarak

artığı görülmektedir. 1987’ de 52.014 milyon TL. olan ödenek toplamı, 1993 yılında 2.5 trilyon TL.’ na yükselmiştir.

Yükseköğretimin tek kredi kaynağı olarak önemli bir finansman kaynağı olduğu görülen YURTKUR’ un isteyen her öğrenciye kredi vermeye son vererek, sadece muhtaç olanlara yeterli miktarda kredi ve geliri yetersiz ve başarılı olan öğrencilere karşılıksız burs vermesi gereklidir. Bu amaçla bu kurumun yeniden yapılandırılması sağlanarak, MEB dışına çıkarılıp YÖK’e bağlanması sağlanmalıdır.

Diğer taraftan MB bütçesinde yer alan transfer tertiplerinden YURTKUR Genel Müdürlüğüne ayrılan ödenekler, öğrenim kredisi, öğrencilerin cari hizmet maliyetlerine katkı kredisi ve beslenme amacıyla transfer edilmekte ve kullanılmaktadır.

Bu amaçla 1984 yılında 10.4 milyar TL’ sı öğrenim kredisi ve 200 milyar TL’ sı da beslenme için olmak üzere, toplam 10.6 milyar TL’ sına yükseldiği görülmektedir. 1992 yılı bütçesinden ayrılan pay ise 900 milyar TL ‘ sı olmuştur.

Tablo No: 6
MGB’ dan Yurtkur Genel Müdürlüğüne Yapılan Transferler

Yıllar	Öğrenim Kredisi	Öğrencilerin Cari Hizmet Maliyete Katkı Kredisi	Beslenme	Toplam
1984	10.400	-	200	10.600
1985	19.000	2.500	250	21.750
1986	23.000	4.600	276	27.876
1987	31.740	4.637	1.380	37.757
1988	39.560	7.360	1.840	48.760
1989	100.501	13.275	2.655	116.431
1990	248.752	17.600	4.400	270.752
1991	521.700	26.550	13.275	561.525
1992*	650.000	34.500	16.637	701.137

Kaynak: MGB, Kesin Hesap Cetvelleri (*) Ağustos 1992 itibarıyla.

4- Yükseköğretim Hizmetlerinin Finansmanında TÜBİTAK

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), temel fen bilimleri, mühendislik, sağlık bilimleri, tarım ve ormancılık alanında faaliyet göstermek üzere 1963 yılında bir AR+GE kurumu olarak kurulmuştur. TÜBİTAK’ ın başlıca amaçları;

- Üniversiteler, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardaki araştırma ve geliştirme projelerine rekabete açık şekilde aynı ve mali destek sağlamak,

- Kendi kuracağı merkez ve enstitülerde araştırma ve geliştirme projeleri yürütmek,
- Bilim adamları ve araştırmacıları yetiştirmek,
- Bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleyerek bu konulardaki bilgilere ulaşmak ve bilgileri yurtiçinde yaymak' tır.

Çalışmamızın konusu ile doğrudan ilgisi olmamakla birlikte, amaçları arasında “üniversitelerin araştırma projelerine mali destek sağlamak” olduğu için, yükseköğretime sağlanan kamu desteğini tam olarak bulabilmek amacıyla, bu desteğin oranını gözönüne almak zorundayız. Tablo 15 de görüldüğü gibi TÜBİTAK' ın yükseköğretim kurumlarına verdiği proje desteği 1965-1989 döneminde 184.1 milyon TL iken, 1993 yılında bu oran 65.757 milyon TL' sına ulaşmıştır. TÜBİTAK' ın esas olarak, yükseköğretim kurumlarındaki araştırma faaliyetlerini % 11.7 gibi çok küçük ölçekte destekleyen bir kurum olduğu görülmektedir. TÜBİTAK genelde İTÜ, ODTÜ, Hacettepe, Boğaziçi, Çukurova ve Bilkent gibi yükseköğretim kurumları ile işbirliği içine girmiştir.

Tablo No: 7
Tübitak Proje Destekleme Kaynaklarından
Yükseköğretim Kurumlarına Verilen Mali destek
(Milyon TL)

Yıllar	Proje Destekleme Kaynakları
1965-1989	184
1990	2.115
1991	20.001
1992	141.122
1993	65.758

Kaynak: TÜBİTAK verileri.

Ülkemizde, diğer ülkelerde uygulandığı gibi yükseköğretim kurumları ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile sanayi kuruluşlarının belirlenmiş hedeflere yönelik AR+GE işbirliğini içeren geniş ölçekli programlar hiç bir zaman yürürlüğe girememiş olduğu için, TÜBİTAK' ın elindeki büyük yatırım, bilgi birikimi ve elde edilen sonuçlar, bir iki istisna dışında kurumun içinde kapalı kalmıştır. TÜBİTAK' ın yükseköğretim kurumları ile olan ilişkilerinin nasıl olması gerektiği konusu henüz daha istenilen seviyeye getirilememiştir.

III - TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE FİNANSMAN SORUNU

Yükseköğretimin finansmanı konusunda kamu kesiminin toplam hacmine baktığımızda % 97.5 lar seviyesinde olduğu görülmektedir. Yükseköğretimin kamu kesimi tarafından finansmanını sağlayan kamu kurumları olarak; Katma Bütçeli İdareler içerisinde yer alan yükseköğretim kurumları, Araştırma Fonları, Kredi ve Yurtlar Kurumu ve TÜBİTAK' yer almaktadır.

Türkiye’de Yükseköğretimin Finansmanı

Bunların dışında yer alan yükseköğretim kurumu olarak ifade edilen, güvenlik ve sağlık meslek yüksek okullarına burada değinilmemiştir. Çünkü yükseköğretim kurumu olarak YÖK’ e bağlı kurumların ele alınması hedeflenmiştir. Bu kurumlar YÖK dışında bulunmaları sebebiyle, bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Toplam kamu finansmanı tablo 16’ da görüldüğü gibi 1993 yılında 19.225.271 milyar TL’ na ulaşmaktadır. Bu rakamın yükseköğretime olan talep ele alındığı zaman yetersiz olduğu görülmektedir. 1993 yılında 345.200 kişi Liseden mezun olup bunların ancak 203.442’ si bir yükseköğretim kurumuna girme imkanı bulabilirken bu rakamın, 2000 yılında 530.800 kişiye karşılık, ancak bunların 226.183’ ü örgün eğitimdeki bir yükseköğretim kurumuna girebilecektir. Bu oran bugün % 59 iken 2000 yılında % 43’ e düşmüş olacaktır. Bu sayıya önceden giremeyip bekleyenler ile bir yükseköğretim kurumunda okuyup ta ikinci kez girenlerde eklendiğinde sayının nerelere ulaşacağını tahmin etmek zor olmayacaktır. Halen 1.088.393 kişi yükseköğrenim yapma isteğinde olduğu halde, buna ancak 324.402 kişi buna imkan bulabilmektedir.

Kamu kesiminin yükseköğretim için sadece örgün öğretimdeki öğrenci başına yaptığı ödemeye baktığımızda bu oranın 1983 yılında 439 bin TL iken, 1993 yılında 34.780 bin TL’ ye yükseldiği görülmektedir. Bu miktara açıköğretim dahil edildiğinde, 1983 yılında 575 bin TL iken 1993 yılında 21.364 bin TL olmaktadır. Bu rakamlara göre, son yıllarda Türkiye’ de yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan harcama, kişi başına GSMH’ nin % 62 ile % 69 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmektedir.

Tablo No: 8
Kamu Kaynaklarından Yükseköğretime Ayrılan Fonlar

Yıllar	Toplam Bütçe Ödeneği (Milyar TL)	Yurtkur Ödeneği (Milyar TL)	Tübitak (Milyar TL)	Yük.Öğr. Top. Kamu Harc. (MilyarTL)	Örgün Öğr. Öğr. Başına Toplam kamu Harc. (Bin TL)	Toplam öğr. Öğr. Başına Top Kamu Harc. (Bin TL)
1983	95.521	10.100	-	105.621	367	375
1984	118.187	11.145	-	129.332	493	385
1985	151.714	21.715	-	173.429	675	416
1986	222.486	27.934	-	250.420	944	533
1987	320.624	38.923	-	359.547	1.701	712
1988	614.444	48.942	-	663.386	2.862	1.267
1989	1.050.683	116.424	-	1.167.107	4.020	2.001
1990	1.505.362	270.812	2.115	1.778.289	9.689	2.641
1991	4.695.994	561.578	20.000	5.277.502	11.091	7.163
1992	9.122.671	970.215	141.122	10.234.008	18.451	12.120
1993	16.659.514	2.500.000	65.757	19.225.271	34.780	21.364

Ülkemizde yükseköğretime başvuranların ancak 1/3' ü yükseköğretime kabul edilebilmektedir. Yükseköğretime olan talep her geçen gün arttığı halde, ayrılan finansmanda azalma görülmektedir. Bunun sonucunda da talebin karşılanması amacıyla, daha az maliyetli olan açık öğretim uygulamaları ya da daha fazla kontenjan ile, kalitesiz öğrenim sorunları gündeme gelmektedir. Tablo 1' de görüldüğü gibi ülkemizdeki açık öğretim /örgün öğretim öğrenci sayısı oranı diğer ülkelere kıyasla çok yüksektir. Kaldı ki özellikle Japonya ile diğer gelişmiş ülkelerdeki açık öğretime kayıtlı öğrencilerin yaş ortalamaları da ülkemize oranla oldukça yüksek görülmektedir (GÜRÜZ, 4 Eylül 1993; s. 9).

Tablo No: 9
Çeşitli Ülkelerde Açıköğretim Örgün Öğretim Oranı
(1992-1993)

Ülke	Lisans Düzeyinde Örgün Öğrenci Sayısı (A)	Açıköğretim Öğrenci Sayısı (B)	B Ğ A
Birleşik Krallık	700.000	120.000	17.4
İspanya	670.000	83.000	12.3
Hollanda	167.000	34.000	20.3
Almanya	970.000	30.000	3.9
İsrail	64.000	12.000	18.7
G. Kore	480.000	145.000	30.2
Tayland	165.000	75.000	45.4
Japonya	2.133.000	35.000	1.6
Türkiye	836.303	347.145	41.5

Kaynak: C. CURRAN; "Institutional Models of Distance Education, A National Cooperative Programme", Higher Education Management, Vol. 4, Pa. 1, Nu. 14-70.

Yükseköğretimin finansman yetersizliği içerisinde olduğunu belirten bir diğer faktörde, yükseköğretim ödeneklerinin konsolide bütçe içindeki payıdır. 1983 yılında % 3.78 iken, bu oran 1992 yılında % 0.61 puan artarak % 4.39' a yükselmiştir. Bu gelişme genelde olumlu bir seyir izlemekle birlikte, öğrenci artışı karşısında, yetersiz kalmıştır. Öğrenci başına düşen toplam ödenek miktarı ise 16.5 milyon TL' den, 19.9 milyon TL' ye çıkmıştır.

Toplam ödenekler içinde cari, yatırım ve transfer harcamalarının payları da incelendiğinde, 1983 yılında % 24 olan yatırım harcamalarının payı, yeni yükseköğretim kurumlarının açılması ve aynı dönemde öğrenci sayısının 188.000 dolayında artmasına karşılık, 1992 yılında % 23' e düşmüştür. Cari ödenek payları ise % 70'den, % 'e yükselmiştir(Y÷K-MEB-DPT, Ekim-1993; s. 24).

Yükseköğretim kurumları bütçelerinde yer alan ödeneklerin GSMH ve Konsolide bütçe içindeki payları tablo 9' da görüleceği gibi 1991 yılında 1980 yılı değerine ancak ulaşabilmiştir. Bu bakımdan 1993 yılında kurulan 22 Üniversite ve iki Yüksek Teknoloji Enstitüsü ile birlikte, yükseköğretimde

Türkiye’de Yükseköğretimin Finansmanı

yatırım ihtiyacı daha da artacaktır. Yeni kurulan üniversiteler ile mevcutlar içinde açılan fakülte ve yüksekokulların tam anlamıyla eğitim ve öğretime geçebilmeleri için 1993 yılı fiyatlarıyla asgari 30 trilyon TL yatırım finansmanına ihtiyaç bulunacağı görülmektedir (DPT- YÖK, Ekim-1992;s. 6).

Yükseköğretim kurumları içine düştükleri finansman sıkıntısını, Uludağ Üniversitesi Rektörü “8 yıllık rektörlük döneminde beş hükümet değişmesine rağmen yükseköğretime ayrılan payın değişmediğini ve hiçbir dönemde gerçek ihtiyaçlarının üçte birinden fazla ödenek alamadıklarını”(BALKIR; Cumhuriyet, 23.8.1986) belirterek dile getirmektedir.

Bu yetersizlik, üniversitelerin toplam öğrenci sayılarının GSMH’ nin yıllık ortalama artış oranından daha fazla ve ortalama % 6.5 oranında artıyor olması, üniversitelerin hizmetlerinin daha artmasını gerektirdiği halde, cari ve yatırım harcamalarının yetersiz kaldığı görülmektedir (FALAY, 1990; s. 352).

Diğer taraftan, yükseköğretim kurumlarına verilen ödeneklerinde, tasarruf tedbirleri, KDV iadesi ve çeşitli blokaj işlemleri ile de kesintiye uğratılmaktadır.

Tablo No: 10
Yükseköğretim Ödeneklerinin Konsolide Bütçe ve
GSMH İçindeki Payı (%)

Yıllar	GSMH*	Bütçe Payı
1930	0.070	0.04
1935	0.10	0.05
1950	0.20	0.10
1955	0.20	0.10
1960	0.20	0.10
1965	0.30	1.00
1970	0.50	2.00
1975	0.60	3.00
1980	0.66	4.00
1981	0.71	3.09
1982	0.63	3.13
1983	0.83	3.78
1984	0.64	3.66
1985	0.54	3.00
1986	0.56	3.05
1987	0.55	2.91
1988	0.61	2.94
1989	0.62	3.19
1990	0.87	3.89
1991	1.07	4.48
1992	1.00	4.00
1993	1.36	4.01

Kaynak: MB1 Bütçe Gerekçeleri, 1923-1991 Bütçe Gelir Gider Gerçekleşmeleri
Yükseköğretim kurumlarının finansman yönünden içinde bulunduğu
durumu özetleyecek olursak, bu kurumların geçmiş on yıl içinde toplam
(*) GSMH eski serisi kullanılarak hesaplanmıştır.

ödeneklerinin gerçek olarak artmadığı, bütçeleri içinde yer alan ödeneklerin GSMH ve Konsolide Bütçe içindeki payının düştüğü, yatırım ödeneklerinin toplam ödenekler içindeki payının artmadığı ve öğrenci başına düşen gerçek ödenek tutarının azaldığı görülmektedir. Bunun sonucunda da, yükseköğretim kurumlarının büyük oranda bir finansman sıkıntısı içinde bulunduğunu söyleyebiliriz.

Yükseköğretimde gerek kaliteden fedakarlık etmeden, yoğun talebi karşılamak ve gerekse yükseköğretim okullaşma oranını yükseltmek amacıyla, yükseköğretimin finansman ihtiyacının çok daha büyük boyutlara ulaştığı görülmektedir.

Bu nedenle, diğer eğitim seviyelerine göre daha yüksek maliyetli olmasına karşılık, kişisel getirisi yüksek olan yükseköğretimin artık sadece devlet kaynaklarından sağlanmasının, sözkonusu talebi karşılamasının imkanı olmadığı da ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda da, ek finansman kaynaklarına yönelmek ihtiyacı gündeme gelmektedir. Bu konuda kısmi olarak uygulamaya konulan, öğrencilerin yükseköğretimin finansmanına katkıda bulunması yanında, özel sektörün de katkısını bu alana çekmek suretiyle sağlayacağı ek finansman ve kapasite, kaliteden ödün vermemek şartıyla çok önemli bir uygulama olarak görülmektedir.

Özellikle yükseköğretimin bir yarı kamusal mal olduğundan yola çıkarak özellikle öğrenci cari maliyetlerinin bizzat öğrencilerden alınması yolunu bir an önce geçilmesi gerekmektedir. Böylece üniversitelerin hem kendi kaynaklarının artırılması sağlanarak daha kaliteli ve daha bilimsel çalışmalar yapabilir hale getirilmesi, hemde devletin bu kurumlara ayıracağı kaynaklar, yeni yükseköğretim kurumları kurulmasında kullanılabilir. Böylece artan talebin karşılanması yolu da açılmış olacaktır.

IV- SONUÇ

Türkiye’ de yükseköğretim kurumlarının % 99’ un devlet tarafından sunulması sonucunda merkeziyetçi bir yapının oluştuğu görülmektedir. Bunun sonucunda yükseköğretim kurumları devlet otoritesi ile akademik oligarşi arasında sıkışıp kalmıştır. Bugün bu ortamdaki çıkmak için öncelikle mevcut modelin bırakılarak, yerine toplumun her kesiminden insanın temsil edildiği mütevellî heyetleri eli ile yürütülmeleri sağlanmalıdır. Üniversite vakıfları bu organizasyon için kullanılabilir. Mevcut yükseköğretim kurumları bu vakıf kurumlarına devredilerek, devletin merkeziyetçi yapısına son verilecektir. Devlet ancak yardımlarla destek veren bir kurum olarak kalmalıdır. Bu kurumlar ile ilgili bütçe düzenlemelerine gidilerek, yeni gelir imkanları özellikle öğrenci harçlarından başlayarak fayda maliyet analizleri çerçevesinde belirlenecek harç uygulamaları yanında, bu kurumların topluma açılarak, ticaret

ve sanayi ile iç içe getirilmesi sağlanabilir. Çünkü, bu kurumlar ancak kendi gelir kaynakları ölçüsünde mali özerkliğe sahip olabileceklerdir.

Diğer taraftan vakıf kurumları yanında, mevcut devlet yükseköğretim kurumlarının belirli meslek odalarına ve ticaret şirketlerine belirli şartlarla verilerek, bunların özelleştirilmeleri de gündeme getirilmelidir. Bu amaçla Anayasa'nın 130. maddesinin değiştirilerek, vakıflar dışındaki kurumlarında yükseköğretim kurumu kurabilmelerine imkan tanınmalıdır.

Mevcut finansman sıkıntısını aşmada bir diğer alternatif yöntemde üniversite-sanayi işbirliğinin artırılarak devam etmesi yönündedir. Bütün dünyada yükseköğretim kurumları bu ilişkiyi başarıyla uygulanmaktadır. Bugün üniversite-sanayi işbirliği şu anda kamuoyunda ve sanayi kesiminde yeterince anlaşılammıştır. Ayrıca yükseköğretim kurumlarımızın kendi içine kapanık yapıları nedeniyle sanayi kesimi üniversiteyi tanımamaktadır. Onun için öncelikle yükseköğretim kurumlarının bizzat sanayicilere giderek kendilerini tanıtmaları, imkanlarını, neler yapabileceklerini anlatmaları gerekmektedir. Bunun içinde öncelikle bu kurumların merkezî yapılarının dışına çıkarak, topluma dönük, piyasaya hizmet eden kurumlar haline gelmeleri gerekmektedir. Böylece yükseköğretim kurumlarına yeni finansman ve gelişme imkanı da sağlanmış olacaktır.

Kamu finansmanına dayalı devlet kontrolündeki yükseköğretimden, bugün artık etkinliği ve adaleti gerçekleştirmediği görülmektedir. Bu nedenle devletin artık sadece bu işi ben yapabilirim ve ancak bu kadar yapabilirim diyerek, özel okulların adaleti sağlayamayacağı mantığı ile özel okulların açılmaması düşüncesi daha adaletsiz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Yükseköğretimin ulaştığı boyut itibarıyla bu işi kamunun tek başına çözebileceği bir problem olmaktan çıktığı görülmektedir. Bu nedenle kamunun yeni finansman yöntemlerine ihtiyacı vardır.

Bu amaçla öncelikle bir rasyonel bütçe sisteminin uygulanması sağlanmalıdır. Kamunun Araştırma Fonu, Yurtkur ve Tübitak gibi kurumlarının bugün olduğu gibi göstermelik değil, gerçekten yükseköğretim kurumlarına belirli oranda destek veren kurumlar haline getirilmelidir. Devletin bir an önce fayda-maliyet analizleri çerçevesinde tesbit edeceği maliyet miktarlarının en az cari harcamaları oranında, öğrenci katkısının sağlanarak yükseköğretimde paralı öğretime geçilmesi gerekmektedir. Bu geçiş esnasında gelir seviyesi düşük öğrencilerin mağdur olmaması için Yurtkur yeniden yapılandırılarak YÖK bünyesine alınmalıdır.

Bunların yanında döner sermaye işletmeleri piyasaya açılarak gerçek işlevini yerine getirmelidir. Bu sayede mali özerklik alanında da gelişme sağ-

lanabilecektir. Üniversite-Sanayi işbirliği bir an önce gerçekleştirilerek, yüksek-öğretim kurumlarının gerçek işlevi olan topluma hizmet gerçekleştirilmelidir.

Diğer taraftan yükseköğretim kurumlarına özerklik tanınarak, kısa zamanda bir çok kurum mütevellî hayetlerine ya da belirli meslek odalarına devredilmeleri sağlanmalıdır. Bir yönde yükseköğretimde özelleştirme gerçekleştirilmelidir.

Aynı zamanda özel yükseköğretim kurumları başta vakıflar olmak üzere, kâr amaçlı kurumlarında bu alanda faaliyet göstermelerine imkan sağlayacak yasal değişiklikler bir an önce yapılmalıdır. Bunun içinde bu görüşler doğrultusunda, siyasi iktidarların oy kaygısına kapılmadan yükseköğretimde gerçek bir finansman reformu yapması gerekmektedir.

ABSTRACT

This research, by the taking the financing of the higher education services in Türkiye in to consideration, graduate financing thorough public resources technigue which is the currently used finance technigue, was discussed and the financial reseorcus provided by the government were examined.

KAYNAKÇA

- ADEM, Mahmut (1993), *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*, A.Ü. Eğitim Fak. Yayın No: 172, Ankara.
- AKHUN, İlhan ve Diğerleri (-1988), *Yurtkur Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Beklenti ve Problemleri*, Yurtkur Yayını, Ekim, Ankara.
- AKYOL, Avni (1990), MEB, *1991 Mali Yılı Bütçesi Sunuş Konuşması*, 12-13 kısım.
- AKYÜZ, Yılmaz (1985), *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e)*, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- ATAÇ, Engin (1980), *Türkiye' de Eğitim Hizmetlerinin Kamu Harcamaları Açısından Analizi*, Eskişehir İ.T.İ.A. Yayın No: 216G140, Eskişehir.
- BALKIR, Nihat; “Üniversitelere Ayrılan Ödenekler Gülünç”, *Cumhuriyet*, 23.8.1986.
- BATIREL, Ömer Faruk (1987), *Kamu Bütçesi*, Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı, Yayın no: 414-648, İstanbul.
- COFKUN, Gülay (1989), *Devlet Bütçesi*, Turhan Kitabevi, İstanbul.
- FALAY, Nihat (1990), “Üniversitelerin Maddi Sorunları”, *Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ü.Ö.Ü.D. Yayını, İstanbul.

- GÜNDÜZ, N.-SAYGI, fi.(1967), *Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar kurumu Örgüt Araştırması*, TODAİE Yayını, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- GÜRÜZ. Kemal; “Herkes Üni. Mümkün mü”, *Cumhuriyet Bilim-Teknik*, 4 Eylül 1993.
- KARATAfi, fiaban (1989), “Vakıf Üniversitesi”, *VII. Vakıf Haftası, Vakıf Mevzuatının Aksayan Yönleri, Kıbrıs Vakıf İdaresi Çalışmaları ve Türk Vakıf Medeniyetinde Eski Eserlerin Restorasyonu Seminerleri*, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını.
- PASACHOROPUOLOS, G. (1973), *Returns to Education: An International Comparison*, Elsevier, London.
- SAVAfi, V.-ERTEL, N. (1987),*Türk Yükseköğretim Sisteminin Ekonomik Açıdan Genel Bir Analizi*, Marmara Üni. Türkmer Araş. Merkezi Yayın No: 1, İstanbul.
- SÖNMEZ, N. (1994), *Kamu Bütçesi ve Bütçe Politikası*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- DPT- YÖK; Yükseköğretim, Ekim-1992, *Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.
- MGB; *Bütçe Gider ve Gelir Gerçekleşmeleri (1923-1991)*.
- MGB (1993), *Fonlar Mevzuatı ve Konsolide Bütçe ile İlişkileri*, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 1993, Ankara.
- Unesco (1988), *Statistical Yearbook*.
- Yök-MEB-DPT (1993), *Yükseköğretimin Gelişme Perspektifi ve Finansmanı İhtiyacı*, Ekim.
- YÖK; Araştırma Fonu Kullanım Esasları, *1984 YÖK Talimatnamesi*.
- YÖK; *Master Planı*, Ankara, Temmuz-1989.
- YÖK; *Son Değişiklikleriyle 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu*, YÖK Yayın No: 2, Eylül 1983.
- Yurtkur; *Kredi Yönetmeliği 1993*.